

דברי יונה

גליון צ"א (שנה ה') תש"פ

מבאר תורתו של
מרן הגה"צ

רבי יונה הלוי

פארסט זצ"ל

בעהמח"ס דברי יונה
וראש ישיבת ד'נייטרא

דברי יונה על פרשת פנחס

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי וגו'.

והנה אמרוז"ל [סנהדרין פב.]. והמה בוכים פתח אהל מועד שנתעלמה מהם הלכה, אמר פנחס כך שנית לנו רבינו ברדתך מן ההר הבועל ארמית קנאין פוגעין בו, אמר לו משה קריינא דאגרתא ליהוי ליה פרוונקא מיד ויקם פנחס מתוך העדה ע"כ. ונקדים קצת שמעתתא בענין הדנה המשנה למלך [פ"א מהלכות רוצחין ה"א] מסתפק ברודף אחר חבירו דניתן להצילו בנפשו, מה הדין אם נהפך הרודף והרג להמציל אם נהרג עליו, אי דמי למה שאמרוז"ל [שם] דאם נהפך זמרי כשעדיין לא פירש ממנה והרגו לפנחס אינו נהרג עליו שהרי רודף הוא, ועיי"ש שכתב לחלק בין קנאים פוגעין בו שהוא רשות ובין רודף שהוא מצוה ולכן הרודף אין לו דין רודף.

והנה החידושי הרי"ם [חחו"מ סימן ז] מתמה על דברי המל"מ דהאידך עלה על דעתו דרודף דנהפך והרגו יהיה פטור, הא ביכול להציל באחד מאיבריו והרגו חייב, ובזה הרודף יכול להציל א"ע בזה שלא יעשה העבירה, וא"כ יניח ויציל עצמו ולא יהרגנו, וכי נאמר דע"י שהוא רוצה לעשות עבירה להרוג את זה יהיה פטור יותר אתמהה.

ובספר כלי חמדה בפרשתן כותב שהוא מתמה על החדושי הרי"ם, מה שמתפלל על המל"מ, דהנה אותה הקושיא יכולים להקשות ג"כ על משארז"ל דאם נהפך זמרי כשעדיין לא פירש ממנה והרגו לפנחס אינו נהרג עליו שהרי רודף הוא, אע"ג דיכול להציל את עצמו כנ"ל שיפרוש א"ע מהביאה. ועל כרחק לומר דזה לא נקרא שיכול להציל עצמו מאחד מאבריו כיון דאם רוצה לעשות העבירה הוא אונס בזה וא"כ נמוגים דברי המל"מ עיי"ש.

ובאמת אמרוז"ל דעשרה נסים נעשו אז לפנחס, ואחד מהם שלא היה יכול לפרוש, כדי שיוכל פנחס לקיים החיוב של קנאים פוגעין בו, וא"כ לא קשה קו הכלי חמדה שיכול להקשות גם על הש"ס שהיה יכול להציל את עצמו ע"י שיפרוש, כיון שלא היה יכול להציל עצמו בזה, דהלא היה בזה נס שלא היה יכול לפרוש, משא"כ על המל"מ שייך שפיר להקשות בזה.

ומענין לענין באותו ענין כדאי להעתיק מש"כ השפת אמת [יומא פב] דישי לחקור ברואה אחד רודף אחר חבירו להרוג ואחד רודף אחר נערה המאורסה למי יציל, ונראה דיציל את הנפש, והטעם דכשיציל את הנפש יהיה רק נפש אחת אבודה נפש הרודף, ועבירה נעשית ע"י זה הבועל, אבל כשיציל את הנערה יהיה ב' נפשות אבודות הנרצח והבועל, ויהיה ג"כ עבירה של הריגה עיי"ש.

אבל בעצם צ"ב משארז"ל דאמר ליה משה לפנחס קריינא דאגרתא ליהוי ליה פרוונקא דלמה לא נודרו משה לקיים המצוה מעצמו, וגם מה דנקט הלשון קריינא דאגרתא, דאין זו אגרת אלא הלכה. ובספר ישמח משה כתב

בזה הדנה משה לא היה יכול לעשותו בעצמו לפי שהוא בעצמו עצם התורה, ומכיון דקנאים פוגעין בו הוא הלכה ואין מורין כן, לא הוי עצם התורה רק קנאת ה"צ תעשה זאת. והנה ידוע דמורה הלכה בפני רבו חייב מיתה, וז"ש דנתעלמה מהם הלכה, היינו שנתעלם מהם שמשרע"ה אינו יכול לקיימו בעצמו, ובעצמם לא רצו לקיימו שנתיראו שיהיו מורה הלכה בפני משרע"ה ולכך היו בוכין פתח האהל, עד ששאלו פנחס כך שנית לנו ברדתך מן ההר, והיינו ששאלו אותו למה אינו מקיימו בעצמו, וע"ז השיב לו משרע"ה הטעם האמיתי, כי מכיון שהוא בבחינת של קריינא דאגרתא, היינו שהתורה"ק הנקראת אגרת קורא בו מכיון שהוא עצם התורה, ולכן א"א לו להיות פרוונקא ולדבר זה דהוי הלכה ואין מורין כן, ומזה יובן דאדם אחר יכול לעשותו ולא הוי הוראה, ולכן ויקח רומח וכו' ובזה מיושב ג"כ מה שאמר לו ברדתך מן ההר וכו' דהיינו דאז כשירד מן ההר אחר שנאמר לו לך רד וגו' לפי שחטאו ישראל, לא היה אז בבחינת עצם התורה, ולכן היה יכול לומר הלכה זו אף דהוי אין מורין כן עיי"ש בארוכה.

ושמעתי לפרש באופן אחר דהנה משרע"ה היה סובר דההלכה דקנאים פוגעים בו, הכוונה על פגיעה מלשון תפילה, והיינו שיתפללו להכניס רוח טהרה בעולם ועי"ז יחדלו מלחטוא. ובזה מיושב לשון הת"י והמה בוכין פתח אהל מועד, וקריין בשמע, והיינו שקראו קר"ש כדי להכניס רוח טהרה בעולם, אמנם פנחס ס"ל דענין פוגעין בו היינו פגיעה בפועל, וע"ז אמר לו משרע"ה דההלכה תלוי באופן שמבינים הביאור בענין פוגעין בו, ומכיון שפנחס הבין דכוונת ההלכה הוא על הפגיעה בפועל, לכן קריינא דאגרתא איהו ליהוי פרוונקא, ויוציאנו אל הפועל.

ועכ"פ פנחס מסר נפשו בפועל, דשאר השבטים לא הבחינו שיש כאן חטא, דבוראי שמצאו אופנים שונים בהלכה שהיא מותרת לו, ואף שראו שיש מוגפה בישראל לא ידעו לתלות הדבר בזה, אמנם פנחס לקח רמח בידו, וזה רמוז שלקח בידו כל הרמ"ח איברים שמסר נפשו בפועל, ובאמת אמרוז"ל דכבר פרחו נשמתו אלא שנכנס בו נשמת נדב ואביהוא, ועי"ז זכה להציל את ישראל.

והנה ענין המס"נ רחוק מאד מאתנו ואין אתנו יודעים עד מה במושג של מס"נ, וקצת מושג בזה אספרה נא כמו מה שענין ראיתי בתקופת החורבן כאשר מידי יום ביומו הלכו הרכבות לחצר מות ל"ע, עם רכבות אלפי ישראל, והגה"צ רבי מיכאל בער זצ"ל אמר אז לנו שכל הרכבות צריכים לילך דרך טוננעל מסוסים, שאם יפוצצו אותו מקום אזי לא יוכלו עוד להגיע למקום הרצח ל"ע, ובודאי יתארך הזמן עד שיוכלו לתקנו, ובתוך כך יצילו רכבות אלפי ישראל ממיטה בטוחה, ואולי בהמשך הזמן יינצחו כוחות השטנים ע"י כח הלוחם בהם. וסיפר לנו שכבר יש תחת ידו אותו חומר [דיינאמיט] שיכול לפוצץ המקום המסוים הלזו. ואז ניגש אלי ת"ח אחד ואמר לי בתמימות שהוא מוכן ליקח על עצמו הפעולה, ואף שידוע ברור

בכל ענייני, כי יעורר גם בשמים ממעל רחמים וחסדים עליו בהצלחה וסייעתא דשמיא.

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב וגו' בקנאו את קנאתי בתוך בני ישראל ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי.

אפ"ל בזה עפימ"ש"כ הפרמ"ג בכיור אמרם ז"ל [כתובות ל.] אע"פ שדי' מיתות ב"ד בטלו אבל דין ד' מיתות ב"ד לא בטלו, דהכונה שענין הד' מיתות אע"פ שיש בהם עונש, אבל יש בזה גם צד רחמים שע"י שנהרג ע"י הבי"ד נתכפר לו חטאו. אמנם כשנתבטל הד' מיתות ב"ד, דין ד' מיתות ב"ד לא בטלו, והיינו שהיינו שצד הדין שבו לא נתבטל, שבא על האדם באופנים שונים ל"ע, אבל צד הרחמים שבו נתבטל דמכיוון שלא נעשה ע"י הבי"ד ממש, אין בזה צד הרחמים להיות לו לכפרה על החטא.

והנה כן הוא מה שאמרה תורה [סנהדרין פא:]: הבעול ארמית קנאין פוגעין בו, דגם בזה יש צד הרחמים, שע"י יתעוררו בני אדם להתירא מן חומר החטא, וכמו שאנו רואין בפרשתו של זמרי בן סלוא, שהיו השבטים מבזים את פנחס הראיתם את בן פוטי וכו' והענין בזה כי ענין העריות נפשו של אדם מחמדתו, ולכן התאוה מסמא עיני האדם שלא יראה בחומר הדבר, ואדרבה שהיו מבזים את פנחס על מה שהרג לזמרי, אבל סו"ס מכיון שיש רשות לקנאים לפגוע בבעול ארמית, הרי ע"י הפחד נמנעים מן החטא. וא"כ תכלית הדין של קנאים פוגעים בו, הוא לטובת ישראל. וז"ש בקנאו את קנאתי בתוך בני ישראל, היינו לעורר אותם בתוכם ובפנימיותם להתירא מן החטא, שזהו ענין של בקנאו את קנאתי, היינו שהוא באותו אופן של עונש שהשי"ת בעצמו מעניש, שיש בו צד רחמים, וע"י"ז ולא כליתי את בני ישראל וגו' כי מכיון שמתעוררים להמנע מן החטא, זוכים לשוב אל ה' וניצלים מן הכליון ל"ע.

ובאמת גם בדורינו כששומעים שמועות רעות ל"ע, הרי התכלית הוא להתעורר מזה, שזהו כל התכלית של עונשי שמים, ואם ח"ו אין מתעוררים זאת אומרת שחסר אצלנו ההרגשה הנכונה של יהדות. דבעצם כל הכלל ישראל הוא קומה שלימה, וכמו ששמעתי מהגה"צ הרב מנייטרא שליט"א דמהו הכלל ישראל, קיבוץ של יראים ושלמים במקום אחד ועוד קיבוץ של יראים ושלמים במקום שני, זהו הכלל ישראל, וא"כ כשמתבשרים ל"ע שמועה רעה על נפש אחת מישראל הרי זה צריך לעורר נפש ישראלי בכל מקום שהוא נמצא מכיון שהוא חלק של הכלל ישראל.

והנה הגר"י ענגיל [אתון דאורייתא כלל ג] מביא דברי הקצוה"ח [סימן ה] עמשאו"ל [בבא בתרא עט:] הקדוש בור ונתמלא מים דאין מועלין במים, דאף שהמים נמצא בתוך חצר של הקדש, והיינו בתוך הבור שהקדש, אבל יש סברת הרמב"ן דבהקדש אין דין חצר. והענין הוא דההקדש אין בו דין ממון אלא שיש בו דין מעילה, כי לא שייך לומר בהקדש דין ממון מכיון שהכל שייך להשי"ת, ורק שע"י ההקדש הוא מתקרב יותר להשי"ת וא"כ היא מקבלת דיני ההקדש שהוא מעילה, אבל דיני הממון לא שייך בזה, וא"כ לא שייך בזה שיקנה מצד דין חצר, דזהו רק בדיני ממון. ומביא לזה כמה ראיות דבהקדש לא שייך דין ממון, וכל אופן התשלומין הוא בקרן וחומש ולא כדיני התשלומין בגזל שהוא בכפל וד' וה' ע"י"ש בארוכה.

ובאופן זה יש להתבונן דהנה ישראל המה בחינת ההקדש, [ירמיה ב ג] קדש לה' ראשית תבואתו, ולכן כל מהות בחינתו של האדם מישראל אינו באופן שהוא אצל אזה"ע, שזהו אינו מהות אדם אלא מהות ישראל, וכמו שהקדש הוא מהות אחר לגמרי. ולכן גם ענין החטא שונה אצל ישראל מאצל אזה"ע שלא שייך בזה כמו גזל ותשלומין אלא שהוא בחינה של מיתה, שע"י החטא נהרג איזה בחינה של קדושה שנמצא בקרב. ועכ"פ בנוגע לענינו כי בן ישראל צריך לשמוע באופן אחרת משמועתו של סתם בני אדם, כי בעת שהוא שומע על איזה צרה ל"ע, אין זה שמועה של חדשות, אלא שמועה צריך לעורר אצלו התבוננות, ואם אינו מגיע להתבוננות, זאת אומרת שחסר אצלו הדעת היהודי.

וידוע הסיפור שמשפרים מהרה"ק מבארדיטשוב זצ"ל שראה לאחד שהולך וצועק על שנאבד ממנו הארנקי שהיה שם כל רכשו וגם רכוש אחרים, וקרא לו בעד החלון ואמר לו שנמצא הארנקי ושילדו בדברים שישב לאכול ולשתות, ובעת שאכל ושתה נזכר הלה היכן ששכח הארנקי והלך לשם ומצאו שלם במקומו, ואמר לו הרה"ק אח"כ שראיתי עליך שאבדת הישוב

שמוסר בזה נפשו למיתה, אבל מכיון שע"י"ז יינצלו רבבות אלפי ישראל הוא מוסר נפשו בעד ישראל. והלכנו אז לשאול את מרן זצ"ל אם מותר לעשות ככה. אמנם למעשה לא יצא מזה אל הפועל כי נודע להרשעים שיש תחת ידי הגה"צ רבי מיכאל בער זצ"ל אותו חומר מופזין ונלקח ממנו, ועכ"פ אז ראיתי קצת מושג של מסי"נ אצל ת"ח זה שהיה מוכן בפועל למסור נפשו לצורך ישראל, ואף שבדאי היה גם אצלו רצון החיים לחיות ולהעמיד דורות, אבל היה מוכן למסור נפשו בפועל לצורך ישראל.

ועכ"פ אצלנו כהיום אין מושג של מסי"נ כלל ועיקר, אבל עכ"פ אמרו"ל [זהר ב' קנח:] אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, ואין הכוונה להמית את עצמו בפועל, כי אז לא יוכל לקיים התורה"ק כלל, כי במתים חפשי, אלא הכוונה להמית את כוחות המתאוים שבקרבנו, שזה יכולים לעשות בכל יום. ובהו אפ"ל מה שאמר בלעם [במדבר כג י] תמות נפשי מות ישרים וגו' הכוונה למיתה של הישרים שממיתים א"ע בכל יום באופן של מיתה כח המתאוה שבקרבנו. ובע"ה גם מזה אנו רחוקים מאד מאד, וידוע שהרה"ק רבי ר' אלימלך ז"ע לא היה מחכך את הגוף כלל, ואמר שהגוף לא עשה לי שום טובה שאצטרך לחככו וכמה אנו רחוקים מזה שמשתדלים לרדוף אחרי כל תאות הגוף בכל הפרטים, ואם יאמרו לבחור שלא ילמוד צעטיל קטן או שלא ילמוד נועם אלימלך לא יאבה ולא ישמע, כי למה לא ילמוד הצעטיל קטן מהרבי ר' אלימלך ז"ע, אבל לעומת זה אינו מוכן לוותר אף כל שהוא מתאוותיו.

ואמנם זה ברור שאם אמרו ז"ל שאין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, הרי ברור מבלי שום ספק, שמי שאינו מוותר מאומה מתאוותיו הגשמיים לא יוכל התורה"ק להתקיים אצלו. ושמעתי שהיו אומרים על הגר"י דושינסקיא זצ"ל בעת שהיה עדיין אברך, שאינו הולך לישן אחר אכילת חמין בשבת, והיה בזה אמירה לדוגמא שאינו מתנהג באופן הרגיל אצל בני אדם הממלאים עתותיהם בתענוגים, רק היה ממלא כל עתותיו בהתמדת התורה"ק וע"י"ז זכה להיות הגדול בדורו.

ומענין לענין מוכרחני לעורר על מה שהנני רואה מפעם לפעם בחדר האוכל, שאין משגיחים שלא להביא אוכלין לידי ביוון וקלקול, ואין זה הגון לתלמידים השוקדים על דלתי תורה, כי באמת צריכים לשים עינא פקיהא בכל ענין האכילה שיהיה עפ"י תורה"ק בכל הענינים, וע"י"ז ידקדקו ג"כ שלא יתקלקלו אוכלים ומשקים בחינם ויתנהגו בכל דבר כפי הראוי.

והנה יש עוד ענין נשגב מה שיש ללמוד מפנחס, והוא מה שהפקיר עצמו בעד הכלל ישראל ולטובתו. והנה בחורי חמד היושבים בני עמודי גירסא זוכים ללמוד התורה"ק, ויש להתבונן שהוא אותו התורה שרע"א והחתי"ם למדו והתייגעו עצמם על זה, ואף שהמה ברוחב ביתם זכו להשיג הרבה יותר מכפי מה שאנו זוכים ואנו כאצבע בקירא לעומת דורות הראשונים, אבל עכ"פ עדיין הוא אותו התורה עצמה. אמנם בתורה צריך שיהיה ג"כ ענין הגמ"ח לדאוג קצת בעד אחרים, ויש בזה ענין גדול מה שיכולים לפעול גדולות ונצורות בשטח זה, שיתעורר אצל התלמידים הרגשת האחיות בעד תלמידים אחרים, שאם יש לתלמיד קצת זמן פנוי ישתדל ללמוד עם תלמיד צעיר ממנו, או מי שצריך לעזר, ובאמת אין די באר ואין די עולה גודל התועלת שיוצא מזה לאותו התלמיד הנעזר, ולפעמים יכולים בחצי שעה כזה להעמידו על גוליו לכל משך ימי חייו, לאו דוקא באותו ענין שלמד עמו, אלא כמה שנתן לו ההרגשה שהוא משתתף בענינו ורוצה לעזור לו.

וידוע פתגם העולם כמה שארז"ל [חולין סג.] למה נקרא שמה חסידה בשביל שעושה חסד עם חברותיה, דלכך הוא עוף טמא לפי שעושה חסד רק עם חברותיה ולא עם אחרים. ויש בזה להתעורר בענין החסד גם עם תלמידים כאלו הצעירים קצת או אינו בערכו, דשם הוא עיקר נקודת החסד.

ובאמת ע"י שמטיבין עם אחרים מעוררים כח החסד בעולם, ויוצא מזה טובה גדולה ועצומה אף לעצמו, כי כל אדם זקוק לעזרתו של הזולת, ואי אפשר לאדם לסדר כל עניניו בעצמו, וע"י שהאדם מתעורר בהטבה עם הזולת הוא מעורר כח זה בעולם בכלליות, וע"י"ז גם הוא ינהג מזה בהמשך הזמן, כשאחרים יעזרו לו בשאר הענינים.

ושמעתי בשם הגה"צ רבי יוסף חיים זאנענפעלד זצ"ל בענין מצות שילוח הקן, דבדרך כלל קשה מאד לצוד עוף, אבל כשהאם יושבת על קן הגוזלות איז בניקל יותר לצודה, אמנם יש בזה מדת אכזריות לצוד את האם בשעה שהוא עושה רחמנות עם גוזלותיה, ומכיון שכן זה מוליד אכזריות בהאדם שעושה ככה, ולכן אמרה תורה [דברים כב ז] שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך, שלא יוליד בנפשו מדת אכזריות עכ"ד. ומזה יש ללמוד בהפוכו שהאדם צריך להשתדל להוליד בנפשו מדת ההטבה, וע"י"ז יצליח

הדעת שלך, והבנתי שבעת שתחזור אצלך הישוב הדעת תזכור ג"כ היכן האונקי שלך ולכן שידלתי אותך שתשב לאכול ולשתות. ובעו"ה כן הוא המצב בדורינו שאובדים הדעת והשכל שבראש, והסיבה לזה הוא כי אבדה עצה מבנים, שאינם חיים עם חשבון הנפש ל"ע ולכן זה גורם שאין רואים ואין שומעים.

והנה אנו מדברים לבחורי חמד הרוצים להתנהג בדרך התורה והחסידות. וענין ההתנהגות בדרך התורה והחסידות היינו שצריכים להיות עם חשבון הנפש, וכמשארז"ל בעמרום חסידא [קידושין פא.]. שכאשר נדמה לו שהוא יכול להכשל ל"ע בחטא עמד וצעק נורא ביה עמרום. וענין החשבון הנפש היינו שאם מרגיש בעצמו איזה חולשה בתורה וביר"ש הוא מתבונן עם נפשו מהו הסיבה לזה, ומה שעליו לעשות לתקן הדברים, כי הוא יודע שזה כל תכליתו בעו"ה. וגם צריכים להתבונן בחשבון הנפש על גודל ערך התקופה של ימי בחורונו שיש לו הרבת הדעת ויכול ללמוד במנוחת הנפש, שבשנים המאוחרות אין זה בניקל כ"כ. ולא שיתפתה בלבבו ממה שרואה שישנם כאלו שמבטלים הזמן, אלא שישתכל עליהם במבט של רחמנות שאינם יכולים לצאת מסבך היצה"ר שנמצאים בה.

דכירנא בעת שלמדתי בנייטרא, והיה אז כבר בתקופת המלחמה, ובכל יום שמעו על אנשים שנחטפו בחוצות ונהרגו ל"ע, והרשעים באו מדי פעם ליישיבה ג"כ ללרודן חיפושים, ועשו אז מקומות מחבוא מתחת הבימה וגם מעל לארגזי הספרים שעלו שם לתקרת העליה, ומדי פעם באמצע הלימוד בעת ששמעו שהרשעים באים, אצו רצו להתחבא, ולפעמים אף לא היה זמן מספיק לסגור הגמרות, ועכ"ז בעת שעבר זמן החיפוש יצאו מהמחבוא ושוב ישבו אצל הגמרא ולמדו כאילו לא היה. ומרן זצ"ל היה תובע מהבחורים ללמוד כהוגן ובכל שבוע ניסה את הבחורים בנסיון השיעורים, ואף אחד לא עלה על דעתו שיש להתנצל שלא היה יכול ללמוד לצד הזמן המסוכן, כי הבינו בפשטות כי זה כל האדם. ובעו"ה כהיום יש בזה זלזול כ"כ, ובאמת שהתורה"ק הוא קדושה וטהורה כמו שהיתה מלפנים ולא נפתחה ערכה ח"ו, ואדרבה מרגלא בפומיה של הגה"צ רבי מיכאל בער זצ"ל שהיום כשאבדנו כ"כ ת"ח ובחורי חמד ותינוקות של בית רבן, הרי כח התורה של כל יחיד עולה כפי ערך כח תורתם של כמה וכמה ת"ח בדורות שעברו, ועכ"ז מזלזלים בה כ"כ, והיצה"ר יכול לפתות דעתו ולבו של בחור ביישיבה לאבד זמן של לפה"צ שלם או לאח"צ שלם, ואף שהוא יודע שאינו יכול לפתות את לב הבחור שלא יפתח ספר במשך ג' ימים רצופים, אבל עכ"פ הוא מפתה אותו לעזוב מקור חיים לשעות ארוכות ושלימות, ועי"ז כבר יש לו קנין אצלו, שלא יתעורר לחשבון הנפש, ושלא יעסוק בספרי מוסר וחסידות לעורר נפשו על חובתו בעולמו.

וכמוכן בנוגע להזמנים הפנויים של השבתים וערבי שבתות יש להתעורר שצריכים למלאות העתים הללו בתו"ש, כי כמה נעימות יש בהשבתים הללו בין כותלי הישיבה, ויכולים ללמוד בלילי שבתות וביום השבת ובפרט שקבעו זמן ללימוד בשב"ק אחר קידוש. ומי שחי בקצת חשבון הנפש הרי הוא יודע שהוא יכול להיות נוקב מרגליות בומנים קדושים כאלו אבל אם אינו חי בחשבון הנפש, הרי הוא מאבד בידים מה שנותנים לו, ובשום אופן א"א להחשב כבחור המתנהג ע"פ דרכי החסידות, שעיקר החסידות הוא החשבון הנפש.

ואל תתקנאו באלו המבטלים זמנם, כי כל חייהם הבל ותוהו. הביטו וראו עד כמה מזלזל אצלם כל דבר, שהלא כשמעוררים אותו על מצבו ושואלים אותו על פרט דא והא, הרי אינו נמנע אפילו להשתמש בדברי שקרים גסים, ותוך כדי דיבור ביכולתו לומר עשרה שקרים, ואף אינו עולה על דעתו שהוא בועט בה' ובתורתו, ונדמה לו שזהו אינו שקר, כי הלא הוא צריך להציל את עצמו בבחינת הבא להרגך וכו' ואדרבה הוא עוד חושב את עצמו לחכם שהיה יכול להשתמט בכ"כ ערמה וחכמה, וכי באנשים כאלו יש מקום לקנא, בזמן שיכולים לחטוף כ"כ אושר בחיים לעסוק בתורה"ק ולהתעלות בדרך העולה בית אל.

והנה כל הנמצאים פה רוצים לעשות רצון השי"ת, ולכן יש להתעורר שאנו מקבלים כ"כ חסד מהשי"ת שנותן לנו הכל מה שזקוקים אליה, ועי"כ צריכים לעשות רצונו ולהתייגע בתורה לנצל כל הזמנים לעשות רצונו ולעבדו בכל הפרטים, ואז זוכים לסייעתא דגמיא. ויש לזכור כי בחור ביישיבה הוא מהות נשגב של עליונות, וכמו שכתב הגר"י ענגיל זצ"ל שכל מה שעושים ביו"כ יש בהו קדושה עליונה ויתירה, וכן כל פעולה של קדושה הנעשה ע"י בחור ביישיבה הוא בקדושה יתירה, ולכן יש כ"כ נסיונות בזה מצד היצה"ר שרוצה להפריע כל זה, ולכן צריכים להתעורר בכל זה ולהרגיש בגודל האושר של בחור ביישיבה שהוא הבן חורין העוסק בתורה, ואז טוב לכם כל הימים מתוך נחת ושמחה וכט"ס.

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי וגו'.

הנה אמרו"ל (סנהדרין פב). עה"כ (במדבר כה ו) והמה בוכים פתח אהל מועד, שנתעלמה מהם הלכה, וירא פינחס בן אלעזר (שם ז) מה ראה, אמר רב ראה מעשה וזכר הלכה, אמר לו אחי אבי אבא לא כך לימדתי בדרתך מהר סיני, הבעול ארמית קנאין פוגעין בו, אמר לו קריינא דאיגרתא איהו ליהו פרוונקא, מיד ויקם מתוך העדה ויקח רומח בידו, ע"כ, והגמ"ז זו כולה מקשה אחת, קודם כל מה שנתעלמה ממנו הלכה, מדוע נתעלם ממנו דוקא הלכה זו, וכן כיון שהזכירו לו ההלכה, למה לא קיימו מרע"ה בעצמו, למה אמר לפינחס שהוא יעשהו, הלא פינחס לא אמר רק ששמע זאת ממושה.

והנראה דלעולם משה רבינו אמר בדרתו מן ההר שהבעול ארמית קנאין פוגעין בו, ולא נעלם ממנו שאמר כן, רק שהשאלה היתה מה היא כוונת הדברים, דדן זה אינו ברור דהיינו כפשוטו שהורגים אותו, כי אפ"ל בזה הכוונה, פוגעין הוא מלשון תפלה, כמ"ש (בראשית כח יא) ויפגע במקום, ודרשו הז"ל (ברכות כו:) אין פגיעה אלא תפלה, וז"ש הבעול ארמית קנאין פוגעין בו, היינו אם אחד הגיע לדרגה נמוכה כזו שהוא בועל ארמית, שנאבד ממנו לגמרי קדושת ישראל, אזי קנאין פוגעין בו, היינו שבוכים ומתפללים להקב"ה איך זה יכול להיות.

ואם כן י"ל דמרע"ה הסתפק בכוונת הלכה זו, ולכן נאמר והמה בוכין פתח אוהל מועד, שבכו והתפללו להקב"ה על המצב, אבל פינחס נזכר ואמר שהוא הבין הכוונה בזה כפשוטו, שפוגעין בהחוטא והורגים אותו, ובאמת אמרו שהוא הלכה ואין מורין כן, והיינו שאף שכן הוא ההלכה אין מורין לעשות כן, והטעם הוא כנ"ל, כיון שיש ספק מה הפשט בזה, אם צריך להרוג אותו, או שמוא יש להתפלל ולבכות להקב"ה על כך, לכן הוא בעצמו לא קיימו באופן של להרוג את הבעול ארמית, אבל כיון שפינחס אמר שכן הבין את הפשט בהלכה זו, לכן אמר לו משה קריינא דאיגרתא איהו ליהו פרוונקא, שאם אתה לומד כן מותר לך לעשות כן.

רצייתו לומר קצת דברי מוסר, הנה עברנו זמנים קשים בעת החורבן האחרון, אין לכם השגה במצבם הקשה והנורא מאלו שהיו בלאגער, ועם כל זה מי שגורה חכמתו ית"ש שישאר בחיים הוא נשאר, והקב"ה נתן לנו כוחות שנוכל לחזק עצמינו ולהחיות נפשינו, באמת אי אפשר להשיג את מדת הרציחה של הגרמנים הארורים ימ"ש"ו, אנשים היו רעבים לחתיכת לחם אחת כפשוטו ממש, והרבה מתו ברעב, ואלו שנשארו בחיים היו מורעבים כל כך, שהיו נלחמים ממש על פיסת לחם, מי שיעבוד היום בחברה קדישא במשך מאה שנים, לא יראה כל כך הרבה מתים שראינו בעינינו במשך יום אחד, המצב הגיע עד כדי כך שההרגש כלפי הענין של מות נשתנה לגמרי, הטבע של אדם חי שהוא סולד ומפחד מן המות, אבל אז היינו כל כך קרובים אל החלל, שהיינו בין החיים ובין המתים והתרגלנו לזה.

הדברים האלה, הצעירים שבדור החדש לא ראו זאת, ואינם מסוגלים להבין, ולכן לא יבינו את החיים באופן שאנו מבינים, ובאמת אני מפחד תמיד שלא יהיה ח"ו קטרוג על ישראל, היתכן בזמנינו שהקב"ה נותן לנו כל טוב במדה גדושה, ועם כל זה ימצא כזה ששוכחין את השי"ת ח"ו, היכן הוא האמונה ובטחון בבורא עולם, היכן ההכרת הטוב לו ית"ש, והנה בכל קיץ יש קרבנות מכלל ישראל, והרי כלל ישראל נשארו אחרי החורבן מתי מספר ציבור קטן, וכששומעים חלילה עוד אסון ועוד אסון, והי' שלא ישמע עוד דברים כאלה, ובפרט בתקופת הקיץ שהוא זמן מאוד מיועד לפורעניות, והקב"ה ישים עינו הפקוחה עלינו לשמור אותנו מכל רע.

אבל זה דבר שצריך להתבונן, כי ממש חסדי ה' גבר עלינו, שאנו חיים היום במנוחה ושלוה, והקב"ה דורש מכל אחד מאתנו להתבונן, הנה נתתי לך די מחסורך אשר יחסר לך, נתתי לך הזדמנות להקים דור חדש אחרי כל הצרות, וכל זה נתתי לך בזכות אבותיך, הזקנים והזקנות שחיו במסירות נפש, ובזכותם נשאר שריד ופליט מכלל ישראל, ואתם כבר גדלתם עם כל טוב, והקב"ה מבקש מאתנו שנשמור ללכת בדרךיו, ובאמת בזמנינו אלה אין זוכים בכלל להתייגע על דבר מצוה, אפילו אין יודעים מה זה נקרא להתייגע למצוה, כי לא ראו איך היה נראה קיום המצוות בלאגער, באיזה מסירות נפש היה, באיזה יראת חטא ויראת שמים אנשים חיו שם, אין אנו יודעים כמה כוחות הנפש יש באדם, ובאמת אנו ב"ה אין שום מניעה מלקיים עכשיו את מצוות ה'.

אבל מצד שני ארז"ל (סוכה נב). יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, וי"ג (קידושין ל:) יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום, והיינו שהוא מתחדש

אבל נחום לא רק של הצטדק את עצמו, לא רק שלא עשה שום פעולה המראה דאגה ועצבון, הוא לא נפל על פניו ועל רגליו, הוא לא ביקש סליחה ומחילה מאת המלך, מה שכן עשה הוא לומר "גם זו לטובה" – אילו הי זה אדם אחר במצב קשה כזה, ופתאום היינו שומעים אותו אומר "גם זו לטובה" בודאי היינו מהרהרים אחיו שמה חסר דעה הוא ר"ל, רק התנא הקדוש נחום איש גם זו לא איבד עשתנותו ורצה ללמדנו ארחות חיים כיצד להתנהג בכל מצב שהוא, שלא להתייאש, אדרבה כשפתחו וראו כי הארגון מלא עפר, היתה הכוונה "גם זו לטובה" שאני מאמין באמונה שלימה שמוזה העפר תצמח לנו טובה, ובהיפך אילו הייתי מביא אבנים טובות מי יודע אם יצא לנו מזה טובה כלל, מי יודע אם לא הי' המלך מתקצף לומר "מי ביקש זאת מיידם להביא ולהוסיף עוד אבנים טובות לאוצר המלך, המלא על כל גדותיו במרגליות כאלו", וע"י העפר עשה לנו הקב"ה טובה גדולה כי ע"י שנדמה אליהו כאחד מהשרים והוא יעץ לו להלחם בעפר זה עד שנצח, וסוף מעשה מוכיח על תחלתו כי אכן היתה כאן טובה עבורם, ונתקיימה אמונה בה' ש"גם זו לטובה".

בסיום דברינו כדאי להזכיר את מאמר הגמ' (ראש השנה במשנה שלהי פ"ג) עה"פ והיה כאשר ירים משה את ידו וגבר ישראל וכאשר יניח את ידו וגבר עמלק, והקשו במשנה וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה, אלא לומר לך, שכל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברין ואם לאו היו נופלין – הביאור בזה, כי אם אמנם חייב אדם לצאת למלחמה עם כלי זיון, אך עכ"י ידע ויאמין שאין כלי זיונו מועיל מאומה רק הכל בידי הקב"ה, וזה שהרים משה את ידו לומר שיתבוננו מה למעלה מהם, הקב"ה היושב בשמים, ולא יאמרו כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, ולכאורה למה בכלל הניח ידו, הי' לו להחזיק ידיו למעלה כדי שיתגברו ישראל בכל עת? אלא הוא הדבר אשר דברנו, כי רצה להראותם הדרך הנכונה, שבאם יסוחו דעתם מה' אפילו לרגע קט, מיד יהיו נופלין ח"ו, יחד עם כל הכלי זיון שבידם.

איאתא בירושלמי (ריש פ"ה דברכות) לעולם לא יהא הפסוק הזה זו מתוך פיהך, בתהלים (פ"ד) "אשרי אדם בוטח בך", כי בודאי היסורים קשים לאדם עד מאוד ח"ו, רק צריך לדעת ולהשכיל שבאם יאמין שהכל מאת ה' אז יקל מצבו ואשרי חלקו, ויזכור מש"כ רש"י (תהלים כ"ז) עה"פ קוה אל ה' חזק ויאמן לך, ושוב חזר הכתוב לומר "וקוה אל ה'", פירש"י "אם לא תתקבל תפלתך חזק וקוה", כי אם יראה הקב"ה שהאדם שם בטחונו בו אז "וגבר ישראל", ובכל הדורות ראו ד"ז בעליל, שאלו שבטחו בה' ובישועתו עברו על כל גלי הצרות והמצבים השונים, ועל כל צרה שלא תבוא, התגברו בעזרת ה'.

ליומא דהילולא ר' שלמה ב"ר משה זצ"ל – מרכבת המשנה ר' אליהו ב"ר משה זאנץ זצ"ל בעל שם מווירמייזא 'צפנת פענח' נפטר כ"א תמוז ~ שחל ב' מוט"מ הבעל"ט

ומובא בשם המרכבת המשנה זצ"ל לפרש משאמרז"ל [ברכות ה.]. בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת ב"ו, אדם מוכר חפץ וכו' אבל הקב"ה אינו כן, נתן תורה לישראל ושמח וכו'. ולכאורה איזה מכירה שייך בתורה שנקרא השי"ת מוכר שמו, וביאר דהכוונה עפ"ימשארז"ל [ברכות לג.]. הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, ולפי"ז יתכן דהיר"ש הוא המחיר בעד התורה, ולפי ערך היראת שמים שהאדם נותן להקב"ה, הרי לעומת זה הוא מקבל התורה מהשי"ת שמוכרו לו במחיר היר"ש. (דברי יונה ח"א דף ע"ה)

ועפ"י פירש הצפנת פענח (בפ"ו מהל' חמוץ ומצה) מה שדקדקו חז"ל במס' ר"ה כח. שכפאוהו פרסי"ם, ומאי שנא פרסי"ם משאר אומות, אלא דכיון דבעי לדקדק מהא דמצות אין צריכות כוונה ואילו היה המדובר בכפאוהו שאר אומות, הוה מצי לדחות דהא דיצא משום דאיירי דהיסב ובוה הוכיח שכוונתו לשם מצוה אבל בלא הסיבה לא יצא משום דמצות צריכות כוונה לך אומר שכפאוהו פרסי"ם שאמרו במס' ברכות (דף מו) שרוב אכילתן בהסיבה וא"כ כשהם כופין לאכול הרי כפאוהו לאכול בהסיבה כפי סדר אכילתם וא"כ לא שייך לומר שההסיבה מוכיחה על הכוונה, ושפיר מוכח דמצוות א"צ כוונה. (דברי יונה ח"א דף ס"א)

ומתאים את עצמו לפי הדור, בכל דור ודור הוא מתגבר על האדם לפי אותו דור, היצר הרע אינו ישן לרגע אחד, וצריך להשמר ולהזהר מפניו, כי הוא טומן רשת לרגליו, וצריך לזכור הכלל הזה, שיהודי צריך להתבונן בכל עת ובכל זמן, מה דורשים ממנו עתה בשמים, ב"ה אני בריא ומרגיש בטוב, אני נמצא במקום טוב, יש לי אפשרות לשבת וללמוד בבית המדרש, יש לי היכן לישן בלילה, הקב"ה נותן לי הכל במדה גדושה, ובכל זאת מה אני מחזיר לו.

הדבר היותר גרוע הוא כשהאדם אינו יודע את מצבו, ואינו עושה לעצמו חשבון, ואז הוא נמצא לגמרי בידי הבעל דבר, כי הוא אינו חושב ומרגיש בכלל, מה אני עושה עם חיי, הרי אני רוצה להיות יהודי טוב שעושה רצון קונו, הרי אני מאמין ויודע שהקב"ה ירוש ממנו, ועל הכל יש חשבון, וישאלו אותי, הרי כל צרכיך נתן לך, ומה נתתי לו בחזרה, האם עשיתי את מה שביקש ממך, או שמה לא נתתי לו כלום, ההרגש הזה הוא חובה לכל יהודי, ומי שעדיין אינו חי בזה, כמעט שלא אפשר שיתחיל לחיות כך, רק על ידי שילמד ויתעמק בספרי מוסר, אם עובדים חזק בספרי מוסר, אפשר לקבל את ההרגש הזה שהוא נחוץ מאד לכל אחד.

דרשת בעיני אמונה ובטחון - חלק ג'
יריעה מיוחדת לרגל יומא דהילולא שחל א' מוט"מ - ב' תמוז הבעל"ט

כדאיאת בשו"ע (או"ח סי' ר"ל ס"ו) שצריך לומר יה"ר מלפניך ה' אלקי שיהא עסק זה לי לרפואה, ובמשנה ברורה (שם ס"ק ו') "ולא יחשוב שהוא איזה דבר לו לרפואה אלא ע"י הבורא יתברך שמו ולכן ע"י תפלה זו ישים בטחונו בו ויבקש ממנו שיהא עסק זה לו לרפואה" – ומטעם זה גנו חזקיהו המלך את ספר הרפואות.

עוד מצינו בגמ' (תענית כ"א ע"ב) בעובדא הידועה עם נחום איש גם זו, דלכן נקרא בשם זה "דכל מילתא דהוי סלקא לי' אמר גם זו לטובה" וכפירש"י שם"כל מה שאירע לו אפילו רעה" כי הי' לבו סמוך ובטוח שהקב"ה מנהיג את העולם, אד שאפי' דבר שהי' נראה בעיניו כרעה האמין כי יתהפך הענין לטובה, וכאשר אכן סיפור חז"ל שפעם שלחו ישראל למלך ושלחוהו עם נחום איש גם זו "דמלומד בנסים" היא, ויהי במלון גנב בעה"ב את אבנים הטובות והמרגליות והחליפו בעפר, וכאשר מסר את המתנה למלך ופתחו את הארגון ומצאו מלא עפר "בעו לקלטלי' לכולהו", כי המלך בחמתו נתקצף לא רק על נחום רק הי' שולח יד בכולם, כי "אמר קא מחייגי בי יהודאי" (היהודים מתלוצצים בי).

מה היתה תגובתו של נחום? הוא אמר "גם זו לטובה" עד שבא אליהו ונדמה כאחד מהשרים והוא יעץ למלך שיתכן והעפר הוא מעפרו של אברהם אבינו, ובאותה מלחמה שהי' לו למלך עם מלכות אחרת ולא הי' ביכלתו לכובשם, בעפר זה נצחום.

הנה עובדא זו ידועה לכל בר בר רב, רק אנו נעמוד להתבונן קימעה בלימוד היוצא מהסיפור – ומכאן נראה ונפשוט בעצמו עד היכן מדרגיה של בטחון בה'. כי אילו היינו עדים בדבר, ונתגלה שהתיבה מלאה עפר, מה היתה תגובתנו הראשונה? בודאי או שהיינו בורחים מרוב פחד ובושה וכדו', או שהיינו נופלים לרגלי המלך ומתחננים ומבקשים על נפשנו, בתירוץ שאין אנו אשמים בדבר, רק באמצע הדרך במלון הי' שם בעל אכסניא שגנב והחליף את תשורתנו בעפר.

לעיילוי נשמת
הרה"צ שלמה ב"ר אברהם צבי זי"ע
ב"ח מרן זצ"ל - ומייסד ת"ת תפארת יונה דבני שלמה בכ"פ
יומא דהילולא ב' תמוז ~ שחל א' מוט"מ - מסעי הבעל"ט
ת.נ.צ.ב.ה.

יו"ל ע"י מערכת אוצר יונה - 659-6062 (845)
צו באקומען דעם גליין וועכנטליך שיקט א אי-מעיל צו
YIDEL425@gmail.com